

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΙ

ΜΑΘΗΜΑ 1

- Πώς συγκροτείται η ιστορία της Τέχνης ως επιστήμη
- Πώς προσδιορίζει το πεδίο της μελέτης της
- Πώς ταξινομεί το τεράστιο σε μέγεθος υλικό της
- Πώς αναπτύσσει τον δικό της θεωρητικό λόγο

HISTOIRE DES ARTS

QUI ONT RAPORT AU DESSEIN,
DIVISÉE EN TROIS LIVRES

OÙ IL EST TRAITÉ DE SON ORIGINE ;
de son Progrés , de sa Chute , & de son Réta-
blissement. Ouvrage utile au public pour sa-
voir ce qui s'est fait de plus considerable en
tous les âges , dans la Peinture , la Sculpture ,
l'Architecture & la Gravure ; & pour distinguer
les bonnes manieres des mauvaises.

*Par P. MONIER Peintre du Roi & Professeur
en l'Académie Roiale de Peinture & Sculpture.*

A P A R I S ,

Chez PIERRE GIFFART , Libraire & Graveur du
Roi , rue S. Jacques à l'Image sainte Therese ,
vis-à-vis S. Yves.

M DC. LXXXVIII.

Avec Privilege de Sa Majesté.

Η επιστήμη της Ιστορίας της Τέχνης

- Για πρώτη φορά απαντά όρος στο έργο του Pierre Moner, Histoire des arts ... Paris 1698.
- [...]Είναι καθήκον μου να σας παρουσιάσω την Ιστορία των Τεχνών του σχεδίου η οποία πραγματεύεται την καταγωγή, την πρόοδο, την πτώση και την παλινόρθωσή τους [...].
- Οι τέχνες του σχεδίου –η ζωγραφική, η γλυπτική, η αρχιτεκτονική- αποτελούν ό,τι πιο έξοχο απ' όσα η φαντασία είναι ικανή να δημιουργήσει όταν ευνοηθεί από το χέρι.

«Γέννηση» ή «επινόηση» της επιστήμης της Ιστορίας της Τέχνης

- Η «βιολογική» αντίληψη δηλώνει: ό,τι γεννιέται μοιραία μεγαλώνει γερνά και τέλος πεθαίνει, όπως ένας ζωντανός οργανισμός. Επομένως, ένα πολιτισμικό φαινόμενο γίνεται αντιληπτό με όρους ενός φυσικού βιολογικού κύκλου (γέννηση, ακμή, παρακμή).
- Το σχήμα αυτό δεν ισχύει μόνο στην Ιστορία της Τέχνης αλλά και στη μέθοδο καταγραφής της ίδιας της ιστορίας

DELLE
VITE DE' PIV ECCELLENTI

PITTORI SCULTORI ET ARCHITETTORI

Scritte da M. Giorgio Vasari.

PETTORE ET ARCHITETTO ARETINO.

Secondo, et vltimo Volume
della Terza Parte.

*Nel quale si comprendano le nuoue Vite,
Dall'anno 1550 al 1567.*

Con vna breue memoria di tutti i piu ingegnosi
Artefici che fioriscano al presente
NELL'ACADEMIA DEL DISEGNO
In Fiorenza, et per tutta Italia, et Europa, &
delle piu importanti Opere loro.

*Et con vna Descrizione de gl'Artefici Antichi,
Greci & Latini, & delle piu notabili
memorie di quella età,*

Tratta da i piu famosi Scrittori

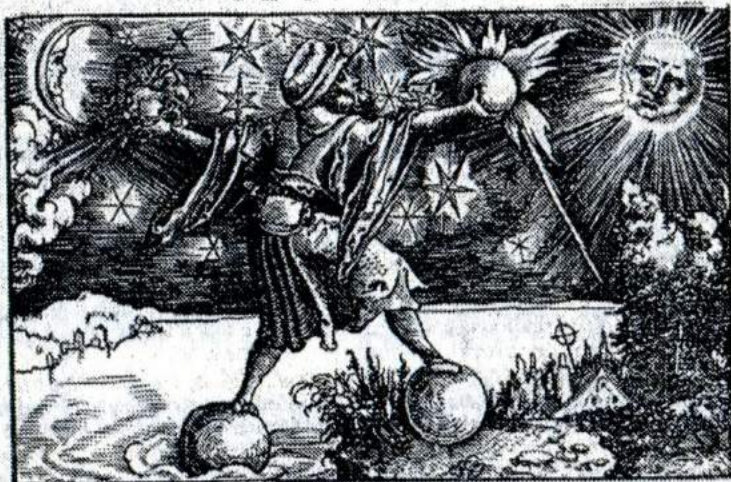
CON LICENZA E PRIVILEGIO.

IN FIORENZA Appresso i Giunti. 1568.

- Η «βιολογική» αντιμετώπιση της Ιστορίας της Τέχνης απαντά στο ογκώδες έργο του Giorgio Vasari, Βίοι, κυρίως Ιταλών και Βορειοευρωπαίων ζωγράφων, γλυπτών και αρχιτεκτόνων από τον 13^ο μέχρι τον 16^ο αιώνα.

C. PLINI
 SECUNDI NATURALIS
 HISTORIAE LIBER
 SECUNDVS.

An sit mundus, & an vnus.

CAP. I.

M

VNDVM † & hoc, quod nomine alio cœlum appellare libuit, cuius circumflexu teguntur cuncta, numen esse credi par est, æternum, immensum, neq; genitum, neq; interitum vnquam. Huius extera indagare, nec interest hominum, nec capit humana coniectura mentis. Sacer est, æternus, immensus, totus in toto, imò verò ipse totum: finitus, & infinito similis: omnium rerum certus, & similis in certo: extra, intra, cuncta complexus in se, idemq; rerum natura opus, & rerù ipsa natura. Furor est, mensuram eius animo quosdam agitate, atq; prodere ausos: alios rursus occasione hinc sumpta, aut his data, innumerabiles tradidisse mûdos, vt totidem rerù naturas credi oporteret: aut, si vna omnes incubaret, totidem tamen Soles, totidemque Lunas, & cœtera etiam in vno & immensa, & innumerabilia sidera: quasi non eadem questione semper in termino cogitationis occurrere, desiderio finis allucius: aut, si hæc infinitas nature omnium artifice possit assignari; non illud idem in vno facilius sit intelligi, tanto præsertim opere. Furor est, profecto furor, egredi ex eo, & tanquam interna eius cuncta planè iam sine nota, ita scrutari extera: quasi verò mensuram villius rei possit agere, qui sui nesciat; aut mens hominis videre, quæ mundus ipse non capiat.

De forma eius.

CAP. II.

Formam eius in speciem orbis absoluti globatam esse, nomen in primis & consensus in eo mortalium, orbem appellantium, sed & argumenta rerum docent: non solum quia talis figura omnibus sui partibus vergit in sese, ac sibi ipsa toleranda est, sed quæ includit & continet, nullam regens compaginum, nec finem aut initium vllis sui partibus sentiens, nec quia ad motum, † quo subinde verti debeat (vt mox apparebit) talis aptissima est: sed oculorum quoque probatione, quod contexus mediusque quacunque cernatur, quum id accidere in alia non possit figura.

De motu eius.

CAP. III.

Hanc ergo formam eius, æterno & irrequieto ambitu inenarrabili celeritate, vigintiquatuor horarum spatio circumagi, Solis exortus & occasus haud dubiù reliquere. An sit immensus, & idè sensum aurium facillè excedens, tantæ molis rotare vertigine assidua sonitus, non equidem facile dixerim, non hercule magis, quàm circumactorum simul tinnitus siderum, suorumque volentium orbis: an dulci quidem & incredibili suauitate concentus, nobis qui intus agimus, iuxta diebus noctibusq; tacitus labitur mundus. Esse innumeras ei effigies animalium rerumq; cunctarum impressas, nec (vt in volucrum notamus ouis) leuitate continua lubricum corpus, quod clarissimi

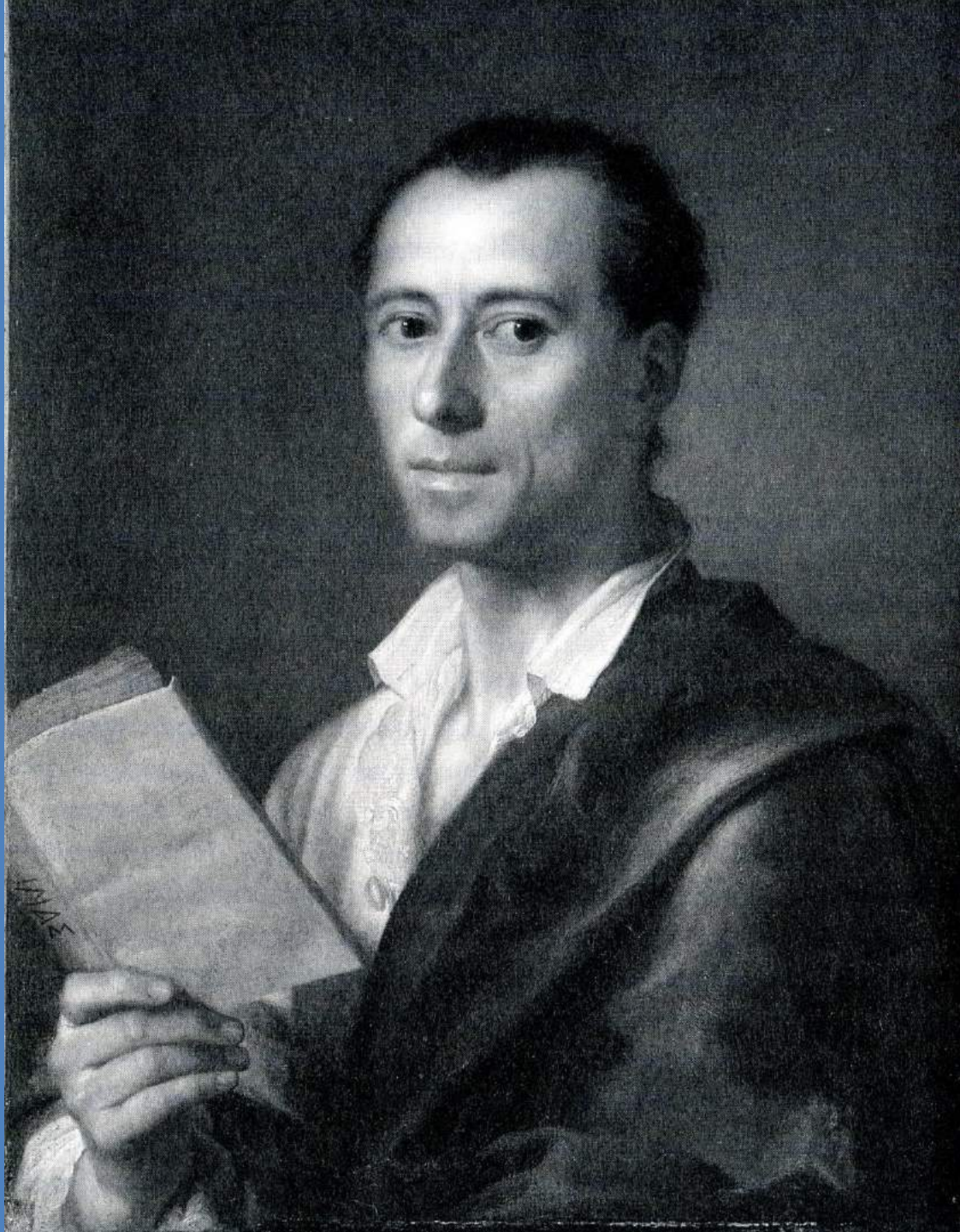
A authors

† Alibi sic. & hoc, quod vnusque cuius appellare libuit.

† qui subinde verti debeat.

- Στο γνωστό έργο του Πλίνιου του Πρεσβύτερου (+79 μ.Χ.), *Περί της αρχαίας ελληνικής ζωγραφικής*. 35^ο Βιβλίο της *Φυσικής Ιστορίας*, απαντά η ίδια αντίληψη.
- [...] *Η τέχνη αυτή τότε έπαυσε αλλά στη συνέχεια ξαναξεκίνησε κατά την 156^η Ολυμπιάδα με κάποιους καλλιτέχνες οι οποίοι αν και υπήρξαν πολύ κατώτεροι όσων προαναφέρθηκαν, ήταν ωστόσο έγκριτοι [...].*

- Στη σύγχρονη βιβλιογραφία ο όρος «γέννηση» υποκαθίσταται από τον όρο «επινόηση».
- Πολλές ιστορικές μελέτες (Hobsbaum-Ranger, Michel de Certeau) αναφερόμενες στην πολιτιστική ιστορία αντιμετωπίζουν το ερευνητικό υλικό ως «επινοημένο». Άρα και η Ιστορία της Τέχνης είναι μια επινοημένη επιστήμη.
- Τα έργα τέχνης δεν είναι αντανakλάσεις των υλικών συνθηκών παραγωγής τους, ούτε η ιστορία το σκηνικό για τη δημιουργία τους. Η ιστορία είναι παρούσα εντός του έργου τέχνης, εντός των συνθηκών παραγωγής του.
- Το έργο τέχνης παράγει και το ίδιο ιστορία.

Johann Winckelmanns,
Präsidentens der Alterthümer zu Rom, und Scrittore der Vaticanischen Bibliothek,
Mitglieds der Königl. Englischen Societät der Alterthümer zu London, der Maleracademie
von St. Luca zu Rom, und der Etrurischen zu Cortona,

Geschichte der Kunst des Alterthums.

Erster Theil.

Mit Königl. Pohlnisch- und Chursüestl. Sächs. allergnädigsten Privilegio.

Dresden, 1764.

In der Waltherschen Hof-Buchhandlung.

- Μια πρώτη συστηματική ιστορία της τέχνης αρθρώνεται από τον Joachim Winckelmann (1717-1768), στο έργο του *Geschichte der Kunst des Altertums*. Πρόκειται για μια ιστορία της τέχνης των Ελλήνων, των αρχαίων Ελλήνων.
- Η αρχαιότητα, ξεκινά από την Αίγυπτο και φθάνει μέχρι την εποχή του Μεγάλου Κωνσταντίνου.
- Δεν κάνει βιογραφίες, ούτε ακολουθεί το αρχαιοδιφικό πρότυπο της λόγιας περί αρχαιοτήτων πολυμαθείας και προτείνει μια ευρεία ιστορική και τεχνοτροπική περιοδολόγηση της αρχαίας ελληνικής τέχνης: Η υψηλή φάση (μια αυστηρή μέχρι τον Φειδία και μια «ωραία μέχρι τον Λύσιππο και τον Απελλή), τη φάση των μιμητών και τη φάση της παρακμής.

- Χρησιμοποιεί τη φιλολογική παράδοση των περί τέχνης πηγών και τα ίδια τα έργα τέχνης της αρχαιότητας.
- Μάλλον ιδρύει μια «αρχαιολογική ιστορία της τέχνης» που σχετίζεται με τις νεοκλασικιστικές του αντιλήψεις (Διαφωτισμός) και επικεντρώνει το ενδιαφέρον του αποκλειστικά στην τέχνη της αρχαιότητας.
- Σημαντικό ρόλο θα παίξει το καινοτόμο για την εποχή του βιβλίο του Jacob Burckhardt, Ο πολιτισμός της Αναγέννησης στην Ιταλία (1860).
- Καινοτόμο ήταν και το μνημειώδες έργο του Ιησουίτη μοναχού Luigi Lanzi (1732- 1810), ιστορία της ιταλικής ζωγραφικής (1795-1796). Είναι μια πρώτη συστηματική ταξινόμηση της ιταλικής ζωγραφικής από τον 14^ο μέχρι τον 18^ο αιώνα (τοπικές σχολές, ζωγράφοι επικεφαλής των σχολών, επίγονοι και καλλιτεχνικά είδη). Βασικό έργο για μελέτες περί ιταλικής ζωγραφικής κατά τον 19^ο αιώνα.

- Τον 19^ο αιώνα η ιστορία της τέχνης θα κληθεί να ταξινομήσει και έναν τεράστιο αριθμό έργων τέχνης όλων των περιόδων του νεώτερου ευρωπαϊκού πολιτισμού που στο εξής θα συγκροτήσουν την πολιτιστική παρακαταθήκη των νέων εθνικών σχηματισμών, που θα δημιουργήσουν τη δική τους θεωρητική παράδοση.

- Μέσα σ' αυτό το περιβάλλον θα γεννηθεί η ιστορία της τέχνης ως επιστήμη.
- Τι ακριβώς σημαίνει «η ιστορία της τέχνης ως επιστήμη»;
- Επιστήμη: μελέτη αποκλειστικά και μόνο του φυσικού κόσμου. Η συμπερίληψη στο πεδίο αυτό και της μελέτης των φαινομένων που προκύπτουν από την πολυσήμαντη δραστηριότητα του ίδιου του ανθρώπου είναι νεώτερη.
- Επιστήμες του ανθρώπου (Geisteswissenschaften). 20^{ος} αιώνας. (Hans-Georg Gadamer).
- Η ιστορία της τέχνης εντάσσεται στην επαγωγική λογική των φυσικών επιστημών. Με τη Σχολή της Βιέννης η ιστορία της τέχνης θα αποκτήσει το δικό της μεθοδολογικό σύστημα και θα προβάλλει τη δική της αξίωση για σπουδή όχι πλέον της φύσης αλλά του ίδιου του ανθρώπου. Η διαδικασία της γέννησής της θα ολοκληρωθεί σ' αυτό το σημείο.

- Τέχνη: προσεγγίζεται μέσω τριών ρημάτων
- Βλέπω: αντιλαμβάνομαι οπτικά ερεθίσματα και σχηματίζω αντίστοιχες παραστάσεις. Όραση και ακοή – τέχνη και λόγος.
- Γνωρίζω: κατέχω μια γνώση συνήθως ως αποτέλεσμα μάθησης
- Αισθάνομαι: αντιλαμβάνομαι με τις αισθήσεις μου, καταλαβαίνω κάτι και το εκτιμώ.